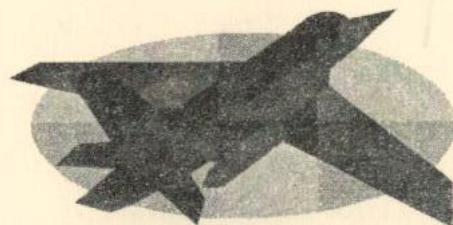

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

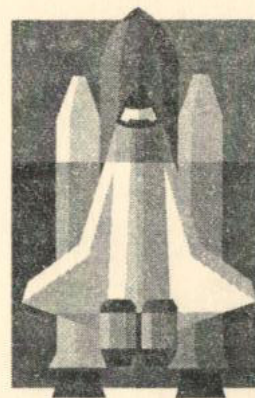

МАТЕРІАЛИ

V Міжнародної науково-практичної конференції

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ**

20-21 квітня 2010 р.

Київ 2010

УДК: 009 (082)

Актуальні проблеми психології діяльності в особливих умовах: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 20-21 квітня 2010 р., Національний авіаційний університет / за заг. ред. О.В. Петренка, О.М. Ічанської. – К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк». 2010. – 128 с.

Містить матеріали доповідей щорічної науково-практичної конференції з проблем психології діяльності в особливих умовах.

Організаційний комітет

Голова оргкомітету:

В.П. Харченко, д-р тех. н., проф., заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, проректор з наукової роботи Національного авіаційного університету

Заступник голови оргкомітету:

О.В. Петренко, к. психол. н., доц., завідувач кафедри авіаційної психології, заступник директора Гуманітарного інституту НАУ з наукової роботи

Члени оргкомітету:

О.М. Ічанська, доц.

С.С. Луппо, ст. викл

Л.В. Помиткіна, доц.

О.І. Западенко, викл.

О.В. Сечейко, доц.

Я.І. Пономаренко, зав. лаб.

О.В. Гірчук, ст. викл.

Н.С. Хімченко, викл.

В.В. Злагодух, ст. викл.

Секретаріат конференції

О.В. Гірчук (голова секретаріату)

А.В. Нагайко

*Рекомендовано до друку вченою радою
Гуманітарного інституту НАУ
(Протокол №7 від 14 квітня 2010 р.)*

системах управління технікою / В.А. Бодров, В.Л. Орлов – М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 1998. – 288 с.

2. Смирнов Б.А. Психология деятельности в экстремальных ситуациях / Б.А. Смирнов, Е.В. Долгополова – Х.: Изд-во Гуманитарный Центр, 2007. – 292 с.

Наталія Хімченко

м. Київ

Емоційний "тон" групи пілотів, як психологічний чинник ефективності

Емоційна складова групової діяльності, як компонент командного потенціалу, може або мобілізувати, або дестабілізувати ефективність діяльності в особливих умовах. Необхідний «робочий» емоційний «тон» групи обумовлює успішність і ефективність екіпажу в особливих умовах діяльності. В той же час дезорганізація емоційного стану може призвести до фатальних наслідків.

Професійне навчання пілота традиційно складається із засвоєння теоретичних знань та практичних вмінь, необхідних для майбутньої льотної діяльності. Але з якою ситуацією стикається сучасний пілот у складних ситуаціях? Він має необхідні теоретичні знання, володіє практичними навичками пілотування, знає і

усвідомлює схему необхідних дій, але в останній момент не виконує їх і ставить під загрозу не тільки своє життя. Ми вважаємо, що таким дестабілізуючим фактором можуть виступати емоційні стани та почуття.

З позицій когнітивної психології завданням вчителів майбутніх професіоналів є формування найбільш адекватного образу дії в тій чи іншій ситуації, створення та «запис» енграм дії, та образу майбутньої професії. Жоден з психологів не буде заперечувати той факт, що для більшості людей почуття або емоції виступають самим надійним джерелом інформації про оточуючий світ і повнота досвіду визначається їх різноманітністю. Жодна ситуація життя не існує у досвіді і пам'яті без емоційного супроводу. Енграма існує цілісним записом певної події з усіма чуттєвими, емоційними та когнітивними образами. До того ж ми можемо пригадати цілісний образ ситуації все що ми відчували, почували, про що думали, що чули і що говорили у відповідь, лише за декількома співпадаючими стимулами. Наприклад музика, під яку ми танцювали з коханою людиною, викликає картинні спогади про цілісну ситуацію в якій це відбувалося, викликає певні емоційні стани.

Що відбувається під час навчання пілотів? Молодий курсант, володіючи необхідними теоретичними знаннями, відпрацювавши схему дій на тренажері, вперше сідає за кермо реального літака і в цей момент «прописує» до енграми пілотування всі ті емоційно-негативні стани хвилювання, які в нього виникають. Так як в

процесі розбору польоту звертається увага лише на технічні та процесуальні помилки, емоційна сфера залишається поза увагою. Гірше того, чоловіки частіше схильні заперечувати і не проявляти свої емоції, курсанту важко признатися що йому було страшно, соромно і він дуже хвилювався, що призводить до витіснення емоцій і запускає механізм уповільненої дії.

Л.Р. Хаббард розробивши за допомогою Е-метру шкалу емоційних тонів, зазначив що емоційні тони: натхнення, ентузіазму, радощів, зацікавленості, консерватизму, задоволеності – обумовлюють виживання людини. Емоційні тони: незацікавленість, сум, антагонізм, ворожість, біль, гнів, обурення, відсутність співчуття, прихована ворожість, хвилювання, страх – збільшують кількість помилок, знижують ступінь свідомого аналізу ситуації та прийняття рішення майже в двічі. А остання група емоційних тонів, такі як: відчай, жах, співчуття, горе, каяття, самоприниження, безнадійність, апатія, сором, жаль, безкорисність – являються емоційними тонами не виживання, і підвищують ймовірність смерті даної людини [1]. Тому ми пропонуємо в процесі навчання пілотів враховувати ці моменти. Необхідне впровадження психологічних тренінгів стосовно усвідомлення та відпрацювання емоційних станів пілота в командній професійній діяльності, як превентивна міра контролю авіаційних подій. Необхідним є формування в процесі навчання пілотів енгам із емоційними тонами першої групи. І контроль та дисоціація негативних емоційних тонів з двох останніх груп. Це дозволить поліпшити

систему сучасного навчання пілотів, усунути дезорганізуючу дію емоційного компоненту на професійну діяльність льотної команди і цим забезпечити ефективність польотів цивільної авіації.

Література:

1. Л. Рон Хаббард Шкалы и таблицы // Саентология 0-8. Книга основ — Copenhagen, Denmark: New Era Publications International ApS, 2007. — С. 106-116. — 539 с.

Інна Цибулько

м. Київ

Вплив рівня самоактуалізації на продуктивність стрес-долаючої стратегії поведінки в умовах підвищеного ризику та відповідальності

Одним із факторів, який сприяє ефективному подоланню екстремальних ситуацій, є копінг-стратегія, або стрес-долаюча стратегія поведінки, яка направлена на вирішення життєвих труднощів та ризикованих ситуацій. В сучасній психології копінг-стратегію вивчають у поведінковій, когнітивній та емоційній сферах і ділять на продуктивну, непродуктивну, відносно продуктивну[1].

Стрес-долаюча поведінка в цілому реалізується безпосередньо за допомогою використання людиною певних стратегій